

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувачка випускової кафедри
_____ Олена ХОМЕРІКІ
« ____ » _____ 2023 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО РІВНЯ БАКАЛАВР
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 052 «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Тема: Рашизм як політична доктрина

Текст роботи містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Виконавець: здобувач вищої освіти ПЛ – 413 Зьоменко Богдан Олегович

Керівник: кандидат політичних наук, доцент кафедри соціології та політології Герасимович Вадим Анатолійович

КИЇВ 2023

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить: 62 сторінки, 44 посилання на літературні джерела.

Об'єкт дослідження: рашизм як політична доктрина

Предмет дослідження: ідеологія рашизму в аспекті російсько-української війни.

Мета роботи: дослідити політичну доктрину рашизму як одну із складових російського політичного режиму.

Методи дослідження: аналіз літератури та даних, узагальнення теоретичних тверджень, типологізація даних, аналіз, синтез, порівняльний аналіз.

Для проведення авторського соціологічного дослідження в рамках виконання роботи був застосований метод опитування (анкетування).

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

1. Здійснити концептуалізацію поняття «рашизм».
2. Проаналізувати соціологічні підходи до вивчення рашизму.
3. Розглянути рашизм як соціальний інститут та соціальне явище.
4. Охарактеризувати особливості рашизму.

Ключові слова: рашизм, ідеологія, РФ, війна.

ABSTRACT

Thesis contains: 62 pages, 44 references to literary sources.

Object of research: rascism.

Subject of research: rascism as a political doctrine.

Purpose: the ideology of rascism in the aspect of the Russian-Ukrainian war.

Research methods: analysis of literature and data, generalization of theoretical statements, typologization of data, analysis, synthesis, comparative analysis.

To conduct the author's sociological research, the survey method (questionnaire) was used as part of the work.

To achieve this goal, the following tasks need to be solved:

1. To conceptualize the concept of "rascism".
2. To analyze sociological approaches to the study of rashism.
3. To consider rascism as a social institution and social phenomenon.
4. To characterize the features of rascism.

Keywords: rascism, ideology, Russia, war.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТІЙНО - КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ «РАШИЗМУ»	9
1.1. "Рашизм" як предмет політологічного дослідження.	9
1.2. Визначальні характеристики рис та ідей "рашизму".....	19
1.3. Використання політичним режимом російської федерації ідеології "рашизму".....	23
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИКО - ІДЕОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ «РАШИЗМУ»	31
2.1. Суспільно - політичні передумови виникнення "рашизму". Символіка «рашизму».....	31
2.2. Ідеологічна складова «рашизму».....	35
2.3. Прояви «рашизму» у внутрішній та зовнішній політиці РФ.....	45
РОЗДІЛ 3. "РАШИЗМ" ЯК ПРАКТИКА РОСІЙСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ	49
3.1. Сучасні аспекти "рашизму" та практики російського політичного режиму.....	49
3.2. Основні позиції "рашизму" щодо російсько - української війни.....	50
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми: «Рашизм» – це ідеологія, яка поєднує у собі шовіністський «великоросійський» світогляд, ностальгію за Радянським Союзом, реваншистські настрої пострадянських силовиків, псевдоісторичні екскурси Путіна, православ'я та вшанування Миколи II і Сталіна. Це саме та ідеологія, яка стимулює мобілізацію російських громадян на війну з Україною та заклики до використання ядерної зброї.

Звичайно, «рашизм» не є новим явищем в Росії. Він мав свої коріння ще в імперський період, коли Російська імперія вважала себе «царицею всіх народів» і намагалася насильно розширювати свої території. Однак, в сучасній формі «рашизм» відображає бажання путінського режиму зберегти свою владу та контроль над народом, використовуючи націоналістичні, релігійні та історичні мотиви.

Ця ідеологія стимулює пропаганду національної гордості, підтримку «сильного лідера» та відверту ворожнечу до інших країн, особливо до тих, що мають російськомовне населення, таких як Україна. «Рашизм» допомагає режиму відвернути увагу російського народу від проблем власної країни, таких як бідність, корупція та обмеження свободи слова та прав людини.

На жаль, «рашизм» не є лише внутрішньою проблемою Росії, він стає загрозою для всього світу, оскільки путінський режим використовує його як інструмент для збільшення свого впливу та розширення своєї території. Тому, боротьба з «рашизмом» та з путінським режимом загалом має стати однією з головних міжнародних пріоритетів в ближчому майбутньому. Особливо це спостерігається в сучасних умовах, коли рашизм набув епогею свого розвитку під час війни в Україні за останній рік від початку 2022 року з моменту вторгнення росії на території України та початку повномасштабної війни на нашій території.

Сьогодні долідження питання рашизму набуває особливої актуальності в сучасних умовах, коли сусідня держава вибудовує цілу ідеологію рашизму, яка

заперечує існування України як незалежної держави, українського народу як окремого народу і нації зі своєю історією, культурою та поглядами.

До речі Верховна Рада України вже визнала «рашизм» наявним в політичному режимі РФ та засудила його ідеологію як тоталітарну та людоненавичницьку, що і формує актуальність проведення даного дипломного дослідження.

Довідка про ступінь наукової розробки теми дипломного

дослідження. Дана тематика знайшла своє відображення у ґрунтовній колективній монографії вчених Національного інституту стратегічних досліджень «Режим Путіна: перезавантаження 2018»[24]. Також над висвітленням вищезгаданої тематики працювали такі дослідники, як Я. Бережний, І. Волошко, Р. Власенко, Д. Горєлов, В. Караваєв, А. Лепіхов, І. Павленко, В. Семененко, О. Снігир, Б. Дем'яненко, В. Дем'яненко, О. Костенко, М. Піддячий, В. В'ятрович, С. Белковський, А. Піонтковський, Т. Снайдер та інші.

Метою даного дослідження є аналіз політичної доктрини рашизму, її основних концепцій та ідеологічних засад.

Завдання дослідження:

1. Долідити теоретичні підходи до вивчення рашизму
2. Охарактеризувати ідеологічні принципи політичної доктрини рашизму.
3. Визначити сучасні аспекти рашизму в практиці російського політичного режиму.
4. Проаналізувати втілення ідей рашизму в російсько-українській війні.

Об'єктом дослідження є політична доктрина рашизму.

Предметом дослідження є ідеологія політичної доктрини рашизму в аспекті російсько-української війни.

Методи дослідження: Для досягнення мети дослідження та вивчення об'єкту та предмету дослідження були використані різні методи дослідження, зокрема:

1. Історичний аналіз документів та подій, пов'язаних з походженням та поширенням расизму, включає вивчення історичних джерел, документів, статей, книг, розмірковувань та інших документів, які дозволяють розкрити історію походження та розвитку расизму в світі.

2. Соціологічні дослідження, що дозволяють вивчити вплив расизму на суспільство та настрої громадян. Такі дослідження можуть включати анкетування, інтерв'ю, фокус-групи, спостереження та інші методи, що дозволяють з'ясувати думки та переконання людей щодо расизму та його впливу на суспільство.

3. Аналіз літератури та інших джерел, що дозволяють проаналізувати концепції та ідеологію расизму. Такий аналіз може включати вивчення книг, статей, наукових досліджень, політичних програм та інших джерел, що дозволяють з'ясувати сутність та основні принципи расистської ідеології.

4. Порівняльний аналіз політичних режимів та практик, що засновані на расистській ідеології. Такий аналіз може включати порівняння політичних систем, правових норм, практик, що здійснюються в країнах з різним рівнем расистської ідеології та дослідження їх наслідків.

Крім того, були використані інші методи дослідження, такі як статистичний аналіз даних, математичне моделювання та інші. Комбінація різних методів дослідження може допомогти більш повно і глибоко вивчити тему расизму як політичної доктрини.

Інформаційна база дослідження: Інформаційна база дослідження про расизм як політичну доктрину включає різноманітні джерела, такі як:

1. Наукові статті та публікації в наукових журналах та виданнях, присвячених проблемі расизму.

2. Академічні книги та монографії з історії, політології, соціології та інших наукових дисциплін, що вивчають расизм як соціальне явище.

3. Документи міжнародних організацій, таких як ООН, Європейський Союз, ЮНЕСКО та інші, які стосуються боротьби з расизмом та пропаганди рівності.

4. Публікації та заяви представників різних соціальних та політичних організацій, які займаються проблемами расизму та захисту прав людини.

5. Матеріали засобів масової інформації, такі як газети, журнали, телевізійні програми, що відображають сучасну ситуацію з расизмом у світі та його історію.

6. Аналіз правових документів, таких як закони, постанови, рішення судів, що регулюють становище людей різної раси та національності в різних країнах.

7. Матеріали соціологічних опитувань, які вивчають ставлення людей до расизму та його наслідків у різних країнах.

Отже, інформаційна база дослідження включала різноманітні джерела, які дозволяють отримати більш повну та об'єктивну картину про расизм як політичну доктрину.

Коротка довідка про структуру роботи. Робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Вступ розкриває мету та завдання дипломної роботи, описує методи аналізу політологічних даних. У першому розділі здійснюється аналіз теоретичних підходів до вивчення расизму як політичної доктрини, особливості політологічної інтерпретації поняття «расизм». В другому розділі розкрито політико-ідеологічну трансформацію расизму. У третьому розділі розкриваються практичні аспекти расизму як практики політичного режиму РФ ; здійснено інтерпретацію соціологічних досліджень, представлена програма та результати даних дослідження. Список літератури містить 44 джерела.

РОЗДІЛ 1

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТІЙНО - КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ "РАШИЗМУ"

1.1 "Рашизм" як предмет політологічного дослідження.

Політична доктрина — доктрина, що випливає з певної ідеології, система принципів, настанов, які визначають цілі, що за певних конкретно-історичних умов можуть бути прийняті для реалізації державою, партією чи рухом, а також засоби їх досягнення.

Більшість дослідників стверджує, що ідеологія сучасного «рашизму» сформувалася за участі низки російських інтелектуалів і публіцистів. Серед них варто згадати ультраконсервативного російського політичного філософа Олександра Дугіна.

Дугін базує свої погляди на напівконспірологічній теорії багаторічного протистояння між морськими державами («атлантистами») та континентальними сухопутними країнами Європи й Азії («євразійським світом»). За Дугіним, ця боротьба після Другої світової війни точилася між США та іншими західними країнами з «атлантистського» боку та Радянським Союзом з «євразійського». Після розпаду Радянського Союзу в Євразії найвпливовішою країною стала Росія [16, с. 57].

У своїй книзі «Основи геополітики», виданій у 1997 році, Дугін розробив свою концепцію детальніше і приділив багато уваги Україні, яку вважає «величезною небезпекою для всієї Євразії». Це лише один зі складових елементів ідеології «рашизму», яка сьогодні формується в Росії.

Однак, думки Дугіна не є єдиними, що складають ідеологію «рашизму». Інші російські інтелектуали, такі як Александр Проханов та Александр Гельер, вносять свій внесок у формування цієї ідеології.

Одним з ключових елементів «рашизму» є ідея "великоросійського" світогляду, який прагне зберегти і розширити вплив Росії в світі. Це включає в себе відновлення впливу Російської імперії та Радянського Союзу, а також захист православ'я.

У «рашизмі» також домінує ностальгія за Радянським Союзом, який вважається «золотим віком» Росії. Це пов'язано з бажанням повернутися до сильного централізованого державного управління та панування соціалістичних ідеалів.

До інших елементів «рашизму» можна віднести реваншистські настрої пострадянських силовиків, які бачать в Росії впливову силу у світі, а також псевдоісторичні екскурси Путіна та його прихильників. Усі ці елементи «рашизму» формують ідеологію, яка виправдовує агресивну зовнішню політику Росії, включаючи війну з Україною, а також заклики до використання ядерної зброї. [12,с. 26].

У світі політики часто можна стикнутися з твердими поглядами і крайніми позиціями. Один з таких прикладів – геополітичні погляди російського політичного філософа Олександра Дугіна, який став одним з головних ідеологів сучасного «рашизму». Він побудував свою теорію на концепції вічної боротьби за геополітичне лідерство між морськими і сухопутними державами. За цією теорією, після Другої світової війни, світ поділився на «атлантистські» держави, які домінували на морі, та «євразійський світ», який складався з континентальних сухопутних країн Європи та Азії, очолюваних Росією [6,с. 87].

У своїй книзі «Основи геополітики», він написав, що існування України як «суверенної держави» є загрозою для геополітичної безпеки Росії і відповідає «атлантистському» плану захоплення території Росії. Дугін вважав, що північний берег Чорного моря має бути виключно євразійським і підкорятися Москві.

Ці погляди допомогли утворити ідеологію «рашизму», яка, на думку більшості дослідників, стала основою російської війни з Україною у 2022 році. Війна була оголошена з метою «геополітичної декомпозиції України» та «відновлення контролю Росії над північним берегом Чорного моря».

Автор цієї книги, польський журналіст Адам Прадел, зосереджується на риториці Путіна та його прихильників, яка відображається у діях Росії щодо

України та її територіальної цілісності. Він зазначає, що ідеологія «євразійства», яку пропагує Дугін та інші російські інтелектуали, має корені у геополітичних конфліктах між «атлантистським» та «євразійським» світами, які відображаються у спробах Росії зберегти свої сфери впливу на пострадянському просторі.

Прадел звертає увагу на те, що після втрати Росією своєї впливової позиції в Україні у 2014 році, російський лідер Володимир Путін почав активно використовувати риторику «оборони прав російської мови» та «захисту російських громадян», щоб виправдати свої дії на Донбасі та анексію Криму. Ця риторика, на думку Прадела, була спрямована на підтримку націоналістичних настроїв серед російської громадськості, яка сприйняла дії Росії як відстоювання її «прав» в Україні. [13,с. 154].

За словами Прадела, риторика Путіна та його пропагандистів є небезпечною, оскільки вона викликає націоналістичні настрої не тільки в Росії, але й серед російськомовного населення України, що може призвести до ескалації конфлікту між обома країнами.

Згідно з різними джерелами, в тому числі з американського журналу Foreign Policy, Олександр Дугін є одним з тих російських теоретиків, який відкидає суверенітет України. Його книга «Основи геополітики» використовується як навчальний посібник в російських військових академіях та інших навчальних закладах.

Ще одним таким теоретиком є Сергій Переслегін, літературний критик і теоретик альтернативної історії. Він публікував геополітичні прогнози на своєму сайті з назвою «Імперський генеральний штаб» на початку 2000-х років. В своїх прогнозах Переслегін також заперечував суверенітет України та робив геополітичні висновки щодо різних країн.

Зважаючи на важливість теми геополітики в світовій політиці, дедалі більше дослідників звертають увагу на ідеології, які лежать в основі зовнішньої політики країн. В такий спосіб, аналізуючи праці російських геополітиків, можна краще зрозуміти цілі та інтереси Росії в світовій політиці.

Проте, слід зазначити, що погляди та ідеології таких теоретиків, як Дугін та Переслєгін, викликають багато суперечок. Багато експертів вважають, що такі погляди є не тільки агресивними, але й антидемократичними та несумісними з принципами міжнародного права.

У світі, де все більше країн віддають перевагу демократії та свободі, такі ідеології, що намагаються оправдати вторгнення в інші країни та привласнення їх території, мають обмежений успіх. Більше того, такі ідеології часто призводять до міжнародних конфліктів та загострення відносин між країнами. Отже, розуміння геополітичних поглядів російських теоретиків може допомогти зрозуміти деякі аспекти російської зовнішньої політики, але слід пам'ятати, що такі погляди не є безперечними та можуть мати негативний вплив на стабільність та безпеку в світі.

У 2002 році літературний критик та теоретик альтернативної історії Сергій Переслєгін заперечував суверенітет України, вважаючи, що вона не є державою, хоча має відповідну атрибутику. Також він стверджував, що українці не мають національної мови, а «українська мова» є штучним конструктом, створеним з елементів старослов'янської мови та місцевих «дніпровських» діалектів. Згодом у 2021 році Володимир Путін обґрунтував ідею «одного народу» спільною «давньоруською» мовою XI-XIII століть, хоча історики заперечують її існування як розмовної мови у побуті. Ці погляди не мають наукового обґрунтування і викликають суперечки серед вчених та громадськості. [16,с. 25].

Важко уявити, що такі теорії, які заперечують суверенітет і національну ідентичність інших країн, можуть бути викладені у навчальних посібниках та використовуватись в освітніх закладах. Але це стало реальністю в Росії, де «Основи геополітики» та інші подібні твори Дугіна стали частиною військової освіти та наукових досліджень.

Зокрема, згідно з інформацією з журналу Foreign Policy, ці теорії викладаються в Військовій академії Генерального штабу РФ та інших

військових навчальних закладах. І це викликає серйозні питання щодо мети та стратегії Росії щодо інших країн, включаючи Україну.

Аналогічні теорії також розповсюджуються в інших сферах, наприклад, у літературному середовищі. Сергій Переслєгін, літературний критик і теоретик альтернативної історії, заперечує існування національної мови українців та вважає її штучним конструктом. Ці теорії також мають негативний вплив на інтернаціональні відносини та загострюють конфлікти між державами. У світлі цих подій важливо підтримувати національну ідентичність та боротися проти ідеологій, які заперечують суверенітет та культурну різноманітність інших народів. Тільки тоді можна будувати мир та співпрацю на міжнародній арені. [4,с. 236].

У початку 2000-х років Сергій Переслєгін не був єдиним росіянином, який висловлював свої погляди на Україну та українців. Він підтримував «захист російськомовних», вважаючи, що Росія має надавати допомогу російськомовному населенню України, а в разі необхідності - брати на баланс все, що залишиться від країни. Подібні погляди на Україну були поширені серед російських інтелектуалів, геополітиків, філософів та дипломатів в 1990-2000-х роках. Наприклад, один з тодішніх російських журналів навіть зобразив демонстраційні ядерні вибухи навколо Києва та наступ на українську столицю з кількох напрямків. Крім того, «Русский мир» став фактично офіційною доктриною Російської православної церкви. Такі думки пригадує професор політології «Києво-Могилянської академії» та науковий директор Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва – Олексій Гарань. [16,с. 34].

Водночас, такі погляди на Україну не були розповсюджені серед усіх росіян. Багато людей у Росії були зацікавлені в стабільній і мирній сусідній країні, а також бачили Україну як важливого партнера в економічному співробітництві та культурному обміні. Зокрема, в Україні живуть мільйони росіян та російськомовних українців, які не відчують ніякої загрози своїй мові та культурі. Також, багато росіян вбачали українців як крему націю зі своєю власною історією та культурою, а не як складову частину Росії.

Незважаючи на це, російська агресія проти України у 2014 році та окупація Криму відображає ті самі ідеї про «Русский мир» та геополітичний вплив Росії в регіоні, які вже давно були в циркуляції серед певної частини російської еліти. Однак, події 2014 року змусили більшість світу переглянути свої погляди на Росію та її регіональні амбіції.

Україна стала ареною для боротьби між російськими та українськими націоналістичними рухами. Однак, на думку дослідників, зв'язок між ультраправими націоналістичними групами та президентом РФ Володимиром Путіним не є таким очевидним. Деякі дослідники вважають, що Путін, як виходець з КДБ, мав схоже ставлення до незалежної України ще до появи ультраправих рухів.

Водночас, коріння сучасного «рашизму» та його «провісників» знаходиться у радянській ідеології. Російський націоналізм та протистояння іншим національностям традиційно були притаманні СРСР. КДБ навчало своїх агентів, що західний імперіалізм, ізраїльський сіонізм, китайський маоїзм та український буржуазний націоналізм є найбільшими ворогами радянської держави. Така ідеологія продовжує жити в Росії й досі. [16, с. 52].

Олексій Гарань, політолог та дослідник ультраправих, зазначає, що Путін ідеологічно спадкоємець Радянського Союзу та КДБ. Тому йому так важливо знищити Україну, бо український буржуазний націоналізм вважається одним з найбільших ворогів Росії зараз. За словами політолога, зараз Росія вважає загрозою тільки Китай, але не бачить небезпеки у інших напрямках.

Політолог Олексій Гарань розповідає, що сучасний «рашизм» та його «провісники» походять з радянської ідеології. В цьому він погоджується з деякими дослідниками, які не бачать чіткого зв'язку між всіма «предтечами рашизму» та світоглядом президента Російської федерації – Володимира Путіна. Однак, на думку Гараня, Путін як виходець з КДБ, вже мав певне ставлення до незалежної України.

Антон Шеховцов, дослідник ультраправих, додає, що Путін ідеологічно є спадкоємцем Радянського Союзу та КДБ. В радянські часи вчили, що найбільші вороги – це західний імперіалізм, ізраїльський сіонізм, китайський маоїзм та український буржуазний націоналізм. Зараз, на думку Шеховцова, Росія бачить загрозу тільки в китайській експансії, але не бачить українського націоналізму як щось окреме.

Шеховцов також наголошує, що Дугін, відомий «провісник рашизму», не є необхідним для Путіна. Навпаки, Путін ненавидить українців навіть більше, ніж Дугін, і йому важливо знищити Україну. Таким чином, хоча чіткого зв'язку між «предтечами рашизму» та Путіним не існує, радянська ідеологія та спадщина КДБ мають свій вплив на сучасну політику Росії. [14,с. 123].

«Рашизм» має не лише політичний та релігійний аспекти, але й культурний. Американсько-російський літературознавець Марк Липовецький вважає, що це явище можна вважати культурним феноменом. За його словами, з середини 2000-х років в Росії з'явилась тенденція до порядку, ідея порядку стала першочерговою. Проте, сама концепція порядку була інтерпретована у глобальних термінах, де Європа та Америка виступали як розламники світового порядку, а Росія мала захищати його. Він також зазначив, що в Росії з'явилась демонізація 1990-х років як «лихих дев'яностих».

Культурний вимір «рашизму» почав розвиватися у Росії в 1990-х роках, але отримав широку підтримку лише з середини 2000-х. Літературознавець і критик Марк Липовецький вважає, що саме тоді ідея порядку стала набувати авторитетної підтримки. Ідея порядку була інтерпретована у глобальних термінах, де на одному боці стояла Європа та Америка, які «розламують» світовий порядок, а на іншому боці була Росія, яка майже трагічно змушена «охороняти» цей світовий порядок.

Ця ідея порядку відображається в культурі, а саме в суперечностях між Росією та західним світом, особливо в контексті культури та мови. У цьому контексті російський націоналізм, який є складовою «рашизму», вважається

відповіддю на «західний націоналізм», який, на думку націоналістів, є антиросійським. Також культурний «рашизм» виявляється в національних стереотипах, особливо в контексті російсько-українських відносин, де українці зображуються як ганебні й неспроможні, а росіяни – як мудрі та розумні. Отже, «рашизм» можна розглядати як комплексне явище, що поєднує політичний, релігійний та культурний виміри, і має коріння в радянській ідеології. [1,с. 43].

Марк Липовецький, американо-російський літературознавець і критик, стверджує, що «рашизм» має не лише політичний та релігійний контекст, але й культурний. Згідно з його думкою, у Росії з середини 2000-х років зародилася тенденція до побудови порядку, що спричинило демонізацію 1990-х як «лихих дев'яностих». Концепція порядку розглядалася у глобальних термінах, де західна постмодерна культура спричинила «розламування» світового порядку. Це стало причиною реакції в Росії, яка виявилась у расизмі, гомофобії, антифемінізмі та сексизмі. Липовецький називає «рашизм» своєрідним «постмодернізмом по-російськи». Таким чином, «рашизм» відображає культурну реакцію на західну постмодерну фазу розвитку, що спричинила зміну світового порядку. [16,с. 143].

У сучасному світі багато людей підтримують ідеї консерватизму та відстоюють «традиційні цінності», вважаючи, що лібералізм призводить до розкладу суспільства. Це стосується не тільки країн з ісламською культурою, але й «колективного Заходу». Проте лише Росія пішла на те, щоб відстоювати свої «цінності» за допомогою агресивної війни з Україною, що призвела до багатьох людських жертв.

«Рашизм» виникає тоді, коли російська «ідеологія порядку» перетворюється на імперську, яка вважає, що світ повинен жити за її правилами. Під таким приводом Росія прагне нав'язати свою волю і свої погляди на інші країни. Наприклад, Росія використовує свою владу, щоб пропагувати расистські та антиліберальні погляди в Україні та інших країнах. [14,с. 32].

Цінності, які підтримують традиційні структури влади та гендерні ролі, стають все більш популярними не тільки в ісламських країнах, але й серед праворадикальних груп в розвинених країнах Заходу, які протистоять лібералізму та рівності. Проте тільки Росія перетворила свої погляди на культурно-політичні цінності в агресивну війну з Україною, яка призвела до тисяч жертв на обох боках.

У цьому тексті Марк Липовецький розглядає походження «рашизму» в Росії. Він стверджує, що «рашизм» виникає тоді, коли російська «ідеологія порядку» переходить в агресивну імперську фазу, коли Росія починає нав'язувати свої ідеї і прагне встановити світовий порядок. Автор вказує на те, що початок «рашизму» був зумовлений страхом революції, який почав з'являтися між 2012 та 2014 роками. Липовецький зазначає, що «рашизм» набирав силу та підживлювався різними культурними джерелами.

Одним з таких джерел є «Старые песни о главном», які спочатку не мали політичного контексту, але згодом ностальгія за радянським минулим перетворилася на комерційний та політичний продукт Росії.

У загальному контексті автор відзначає, що такий набір цінностей, який підтримує «хрестовий похід» проти лібералізму, поширений не тільки в ісламських країнах, але й у «колективному Заході», де його підтримують маргінальні праворадикали, прихильники різних політичних партій, а також люди з неусвідомленим побутовим расизмом.

Режисер Олексій Балабанов зняв дилогію фільмів «Брат» та «Брат-2», які стали культовими серед багатьох росіян. Головним героєм першої частини є Даніла Багров, ветеран першої чеченської війни, який виступає у ролі «чорного ковбоя» та невимушено розправляється з бандитами та ворогами свого брата у Санкт-Петербурзі в кінці «лихих дев'яностих». Фільми були зняті у стилі бойовика, і залежно від точки зору можуть розумітися як антигеройська, так і геройська історія. Однак, ці фільми мали значний вплив на культуру та ідеологію Росії, зокрема згадуються як одне з головних культурних джерел «рашизму».

У фільмі «Брат» головний герой Даніла Багров стає символом простого російського чоловіка, який стикається з беззаконням та корупцією в країні після розпаду СРСР. Його брат, бізнесмен, надсилає його до Петербурга, де він зустрічається з різними людьми, які допомагають йому в його боротьбі проти злочинності та відмові від неправомірних дій.

Фільм був дуже популярним у Росії та отримав культовий статус. Однак, згідно з Марком Липовецьким, він також містить елементи «рашизму». Фільм утверджує ідею, що Росія повинна бути сильною та відважною, і що це можна досягти, лише ставши на шлях війни та насильства [12,с. 64].

Це стало особливо видимим у другій частині «Брата», де герой Даніла Багров вирушає до Чечні, щоб боротися з місцевими бойовиками. Фільм показує російські війська як героїв, які захищають країну від зовнішнього ворога. Таким чином, культовий фільм «Брат» став одним з культурних джерел «рашизму» в Росії, надихаючи ідеї насильства та агресії. [18,с. 235].

Описані фільми режисера Олексія Балабанова «Брат» і «Брат-2» стали культовими для багатьох росіян, але їхня сюжетна лінія, особливо у другій частині, містить елементи расизму та націоналізму. У «Браті-2» головний герой Даніла Багров вирушає до США, щоб «повчити» Америку, а його головними противниками стають темношкірі американці та українська «емігрантська мафія». Це стало приводом для заборони фільму в Україні через «сцени, які є принизливими для українців за національною ознакою». Фрази з фільму, зокрема «Сила в правді», стали політичними гаслами, які використовували багато російських політиків. Однак, варто пам'ятати, що елементи расизму і націоналізму не можуть бути виправдані або прийняті як норма у сучасному світі.

Отже, можна зрозуміти, що фільми «Брат» та «Брат-2» стали культовими в Росії та викликали певний вплив на культурну ідентичність країни. Зараз у світлі війни 2022 року та розширення «рашизму» можна помітити певну схожість з головним героєм фільмів, який вирішує «правити» світом та відстоювати свої ідеали. Крім того, фрази та цитати з фільмів

використовуються в політичній риторичі та встановлюються як політичні гасла. Однак, варто зазначити, що певні сцени викликають критику та заборону в окремих країнах через принизливий зміст. [13,с. 135].

1.2. Визначальні характеристики рис та ідей "рашизму".

Термін «рашизм» використовується, коли російська «ідеологія порядку» перетворюється в імперську фазу та намагається нав'язати свої ідеї світу, проводячи політику агресії. Росія вважає себе захисником традиційних цінностей та виступає проти лібералізму та рівності, але це вже переросло в зовнішню політику та агресивну експансію, що створює серйозні наслідки для міжнародної стабільності та безпеки. [3,с. 145].

Марк Липовецький стверджує, що «рашизм» виникає тоді, коли російська ідеологія порядку переходить в агресивну імперську фазу і нав'язує світу свій погляд на культурно-політичні цінності. Він датує початок «рашизму» між 2012 та 2014 роками, коли російське керівництво було налякане можливістю революції і почало активно діяти, щоб запобігти її настанню.

Липовецький наголошує на тому, що «рашизм» не є привілеєм консервативних ісламських країн, а є проблемою і на «колективному Заході», де його пропагують праворадикали та прихильники політиків, які підтримують націоналістичні та імперські ідеї.

Термін «рашизм» є штучним утворенням, яке поєднує слово «Росія» з міжнародним словом «фашизм». Він описує різновид тоталітарної фашистської ідеології, що поєднує основні засади фашизму і сталінізму. Таким чином, рашизм став ще однією формою синкретичної політики, що позначається штампом «збирання земель російських» та спирається на підтримку російської п'ятої колони.

Президент України Володимир Зеленський заявив, що дії Росії не можна описати просто як нацизм, адже вони є проявом нової форми ідеології – рашизму. Це термін, який буде включено до підручників з історії. Рашизм

описує окупацію та анексію територій інших держав, що є частиною варварської геополітики РФ.

Таким чином, термін «рашизм» є штучним утворенням, яке об'єднує слова «Росія» та "фашизм", щоб образити тоталітарну ідеологію Росії. Рашизм являє собою симбіоз основних засад фашизму та сталінізму, що спонукає до займання і окупації територій інших країн. [18,с. 23].

Цей термін зародився як реакція на агресивну геополітику Росії, яка спрямована на здобуття влади і контролю над іншими державами. Така політика позначається штампом «збирання земель російських» та розраховує на підтримку місцевих колабораціоністів та п'ятої колони. [12,с. 45].

Український президент Зеленський заявив, що те, що робить Росія, є не просто нацизмом, але новим видом ідеології, який буде відображений в підручниках з історії. Це свідчить про серйозне ставлення до проблеми та потребу звернення уваги на загрозу, яку несе Росія світовому співтовариству.

Експерти називають явище, що відбувається в Росії, «рашизмом» або «шизофашизмом». Це тому, що російський уряд називає інших фашистами, хоча сам використовує методи, що схожі на фашизм. Російський шизофашизм можна розглядати як карикатуру на фашизм, який прихований за маскою боротьби з фашизмом. Він є інструментом геополітичної політики РФ, спрямованої на окупацію та анексію територій інших держав, та спирається на підтримку місцевих колабораціоністів та п'ятої колони.

Комітет Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики підтримує ініціативу українських науковців, журналістів, політологів та громадських діячів щодо використання терміна «рашизм» на національному та міжнародному рівнях. Вони вважають, що цей термін допоможе належним чином описати тоталітарну ідеологію, що виникла в Росії та має на меті окупацію та анексію територій інших країн, а також розповсюдження політики національної і культурної асиміляції. Ця ініціатива має на меті поширення свідомості про реальний характер дій Росії та сприяння зміцненню міжнародної співпраці в боротьбі з цим явищем [18, с. 56].

Рашизм як квазіідеологія складається зі складного змішування та синтезу ідей російського націоналізму, православ'я, імперіалізму, неоколоніалізму, шовінізму, фашизму, расизму і ксенофобії.

Характерні риси рашизму:

- Воєначальство, самодержавство і культ національного лідера. Режим, який де-факто сформувався при сильному президентстві В. Путіна, і неконтрольований суспільством режим жорсткої політики, який опирається на спецслужби і міліцейський апарат.
- Технологія використання ідеї «русского міра» як інструменту об'єднання та легітимізації політично-культурного розвитку на пострадянському просторі.
- Демонстративний месіанський цинізм, спрямований на дискредитацію загальнолюдських цінностей і стандартів життя в цілому, політика вищості Росії над усім світом.
- Основна увага приділяється визначальній ролі російського православ'я, яке виступає релігійною основою режиму;
- Еклектичне поєднання православних, мілітаристських, радянських, радикально націоналістичних та імперських символів та ідеологем.
- Героїзація та сакралізація російського способу життя.
- Маскування під антифашизм, маніпулятивне виправдання окупації у сусідніх країнах.
- Виправдання війни та злочинів проти України та її народу.

Прояви рашизму:

- Нетерпимість до культурно-цивілізаційного вибору інших народів.
- Повернення антизахідної риторики, протиставлення європейським ліберально-демократичним цінностям і збереження риторики боротьби з ворожим Заходом, як в період «холодної війни».

- Ненависть до інакодумців, чия думка не збігається з державною пропагандою, розпалювання ворожнечі, таврування всіх інакодумців шпигунами та зрадниками.
- Економічний тиск на всі країни, особли на ЄС.
- Ядерний шантаж, спрямований на залякування світової спільноти, створення кіберзагрози.
- Зневажливе ставлення до особистості, зневага до прав і свобод людини, нав'язування гіпертрофованого колективізму, зведення ролі народу до голосування за одну людину та партію, використання адмінресурсу та системна фальсифікація результатів виборів.
- Російська православна церква використовується для геополітичного впливу і духовного освячення антинародної, імперіалістичної діяльності в Росії.
- Державна пропаганда агресивної державної політики, що забезпечує підтримку правлячого режиму.
- Еклектична символіка — православ'я та комуністична символіка колишнього СРСР. Розповідь про «безсмертний полк», латинські літери «Z» і «V» тощо;
- Під гаслом «збирання руських земель» використовується військова сила, регіональна інтеграція та сепаратизм.

1.3. Використання політичним режимом російської федерації ідеології «рашизму»

У рамках засідання Верховної Ради було прийнято постанову «Про використання політичним режимом Російської Федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких».

Депутати зібрали в офіційному документі визначення, якості та особливості нинішньої російської влади. Про це заявили в Україні. У цьому документі зібрали інформацію про стан нинішньої російської влади, яку

озвучували як в Україні, так і намагалися науково пояснити такі західні журналісти, публіцисти та культурологи, як Тімоті Снайдер чи Енн Еплбаум.

При цьому вони зійшлися на думці, що рашизм – це сучасний «російський фашизм».

На думку депутатів, це дозволить сформувати єдиний підхід міжнародних інституцій щодо російської політики, яка стала основою необґрунтованої війни проти України.

В майбутньому це повинно допомогти російському керівництву понести реальну відповідальність.

Майже півроку документ розроблявся Верховною Радою України. Його планували прийняти ще в березні, але через низку обставин голосування перенесли. Дату голосування за цей закон перенесли на травень.

Перед ухваленням постанови була внесена велика зміна – рашизмом вирішено називати не сам політичний режим Росії, а ідеологію, яку використовує російська влада.

«Жорстока, неспровокована війна Росії проти України викрила всьому світові реальну сутність політичного режиму В. Путіна, як неоімперської, тоталітарної диктатури, яка наслідуює найгірші практики минулого та втілює ідеї фашизму та націонал-соціалізму в сучасній версії російського фашизму (рашизму)», - дається коротке визначення у поясненні до постанови.

Депутати пропонують вважати порушення прав людини в Росії ознаками «рашизму» або ідеологією «рашизму». Крім того, переслідування росіян за найменші прояви інакомислення в сучасній Російській Федерації трактується як загроза «національним інтересам».

Другою важливою рисою режиму Путіна є, на думку деяких депутатів, покладання в основу державної ідеології ідей про «російський націоналізм». Досягнення самозвеличення Росії та росіян, відбувається за рахунок гноблення, відмови іншим народам у праві на автономію чи взагалі – в праві на існування.

Поняття рашизм тепер стало основною ідеологією Росії. У постанові зазначено, що зараз ці ідеї активно насаджуються на окупованих територіях України та супроводжуються заборонаю всього українського.

Депутати вважають, що в основі «рашизму» та його походження лежить державна ідеологія російського націоналізму, більш відома як концепція «русского міра».

Основними ознаками ідеології рашизму були культ сили і мілітаризм, а також культ особи Путіна. Ознакою рашизму є використання Російської Православної Церкви для експансії Москви.

Ознаками рашизму є посягання на визнані території інших країн, формування та розвиток терористичних угруповань в інших країнах, а також створення сепаратистського руху. Концепція рашизму у військовій термінології полягає у використанні заборонених методів ведення війни та полягає в систематичному вчиненні злочинів, таких як масові вбивства, тортури чи депортації.

“Розуміємо рашизм як новий різновид тоталітарної ідеології та практики, який лежить в основі режиму, що сформувався у Російській Федерації під керівництвом президента В. Путіна, та ґрунтується на традиціях російського шовінізму й імперіалізму, практиках комуністичного режиму СРСР та націонал-соціалізму”, - йдеться в офіційній заяві, яку розішлють іноземним партнерам.

У заяві Верховної Ради йдеться, що розв'язана в Україні війна є прямим наслідком політики «рашистського» режиму.

Також слід зазначити, що під час весняної сесії в Люксембурзі 22 травня Парламентська асамблея НАТО (NATO Parliamentary Assembly, консультативний міжпарламентський орган Північноатлантичного альянсу) проголосувала за те, щоб включити в текст декларації положення про визнання злочинів росії проти України геноцидом, а режиму в рф – рашизмом.

Рашизм – це офіційна ідеологія, яка базується на ідеї «права сили» і заперечує «силу права». Рашизм проявляється в агресивній ненависті до

людей, які мають відмінні погляди від російської пропаганди, а також у неповазі до суверенітету сусідніх країн. Ці ознаки були успадковані від Золотої Орди та є притаманними будь-якій російській владі. Крім того, однією з основ рашизму є ідеологія РПЦ про «богообраність» росіян. Таким чином, рашизм є небезпечною ідеологією, яка веде до насильства та дискримінації. [19,с. 25].

Крім цього, рашизм базується на ідеї переваги російської культури та цивілізації над іншими народами, що призводить до відчуття суперіорності та неналежного ставлення до інших національностей. Також, рашизм включає в себе агресивне висловлювання ненависті до людей, які мають відмінні думки та переконання від російської пропаганди.

Важливо зазначити, що рашизм є не лише питанням політики, а й суспільно-культурним явищем, яке впливає на психологію та менталітет російського суспільства. Ідеологія богообраності та суперіорності росіян стає причиною виникнення відчуття ізоляції та неприйняття з боку інших народів, що, в свою чергу, посилює рашизм та агресивність російської політики. Отже, популяризація та визнання терміна «рашизм» на міжнародному та національному рівнях є важливим кроком в боротьбі з цим явищем та за збереження свободи та рівноправності національних меншин у Російській Федерації.

Рашизм – це суміш великодержавного шовінізму, ностальгії за радянським минулим та мракобісного православ'я, яке проявляється в зневазі до особистості та прагненні розчинити її у більшості. Рашизм вірить у вождя, який може виявити «вищий загальний інтерес» і який став таким, бо зумів зачистити всіх інших. Рашизму притаманна невіра в демократичні процедури та він віддає перевагу грубим маніпуляціям, щоб досягти своїх цілей. Усе це призводить до агресивної ненависті до людей, думка яких відрізняється від того, що пропагується в Російській Федерації. Рашизм, як вважає Олександр Скобов, викорінюється з духовної теорії РПЦ про «богообраність» росіян. [11,с. 36].

Політичні експерти вказують на те, що рашизм в Росії маскується під антифашизм, але насправді має фашистське обличчя та сутність. Російська еліта вважає, що має право будувати власну “суверенну демократію” без застосування західних стандартів, з урахуванням російських традицій державотворення. Але насправді адміністративний ресурс у Росії є засобом збереження демократичного фасаду, за яким ховається механізм абсолютного маніпулювання волевиявленням громадян. Режим в Росії орієнтується на пасивність, а не активність мас, тобто люди не стимулюються до самостійності та розвитку. В цілому, рашизм в Росії є складною сумішшю різних політичних та ідеологічних течій, але основна його риса полягає в неповазі до особистості та грубих маніпуляціях з волевиявленням громадян.

Під час російської агресії проти України на сайті РІА Новости з’явилася стаття під назвою «Що Росія має зробити з Україною», яка виправдовує геноцид українців та закликає до їх придушення та етноциду. Оксфордський експерт з російських справ Семюел Рамані вважає, що ця стаття відображає головну позицію Кремля.

За даними Euractiv, Сергейцева є одним із ідеологів сучасного російського фашизму. Багато військових злочинів росіян проти України, які були вчинені під час війни, мають ознаки геноциду українців. В статті на сайті “РІА Новости” також була висловлена шовіністична та антиукраїнська позиція. Президент Польщі порівняв ці злочини зі злочинами Голокосту та зазначив, що націоналізм та ненависть, що присутні у росіян до українців, є сильною та небезпечною силою. Він закликав світове співтовариство бути насторожі та діяти для зупинки цієї трагедії. [6,с. 154].

Відбуваюча війна Росії проти України в 2022 році привела до шокуючих виявів військової агресії і націоналістичних пристрастей з боку російських політиків та військових. Багато з висловлювань і дій російських діячів можна охарактеризувати як ворожі до України та її народу. Наприклад, депутати Держдуми РФ висловлюють нелюдські ідеї про знищення мільйонів українців та ліквідацію самого поняття “Україна”. Ці страшні загрози відбиваються на

ситуації на фронті, де російські військові вбивають українців та закликають до подальшого насильства. Крім того, такі висловлювання і загрози погіршують міжнародну ситуацію і несприятливо впливають на ставлення до Росії та її режиму в усьому світі. [24,с. 34].

Американський історик та письменник Тімоті Снайдер вважає, що Російська Федерація сьогодні має багато рис, що відповідають ознакам фашизму. Він вказує на культ особистості єдиного лідера, Володимира Путіна, а також на культ Перемоги у Другій світовій війні як мертвих. Він також говорить про міф про Золотий вік імперського минулого, який Росія намагається відновити силою, зокрема через війну з Україною. Снайдер вважає, що фашизм проявляється в тому, як рашизм доведений до іраціональних крайнощів, коли фашисти називають себе «антифашистами», а своїх ворогів – «фашистами».[19,с. 34].

Російський політолог Андрій Піонтковський стверджує, що ідеологія російського фашизму багато в чому схожа на німецький фашизм, а промови президента Росії Володимира Путіна відображають ідеї, подібні до ідей Адольфа Гітлера. Під час російської агресії проти України Олексій Данілов повідомив, що оточення Путіна стверджувало, що психічний стан президента не нормальний. Раніше американська розвідка заявляла, що одним з їхніх головних завдань є з'ясування правди про психічний стан російського лідера. Є експерти, які вважають, що поведінка Путіна стає все більш непостійною та нераціональною. Крім того, за інформацією CNN, з посиланням на двох неназваних високопосадовців у адміністрації США, президент Росії Путін знаходиться у вкрай розлюченому стані через жорсткі санкції, які Захід запровадив проти російської економіки. [1,с. 67].

За останні кілька років у світі спостерігається зростання впливу популістських, націоналістичних ідеологій. У багатьох країнах політики використовують подібні мотиви, щоб збирати підтримку від населення, пропагуючи ідею “нації над усім”. Однак, така риторика може створити більше проблем, ніж вирішити.

Наприклад, у США був обраний президент, який пропагував ідею “Америка спочатку”, заявляючи про необхідність збереження американської ідентичності та захисту від “інших”. Це привело до напруження відносин з іншими країнами, а також до конфліктів в самій країні, зокрема через дискримінацію та расизм.

Тому важливо пам’ятати, що всі люди є рівними і мають право на повагу та гідність, незалежно від своєї національності, раси, статі або релігії. Популістська риторика та націоналістичні ідеї можуть призвести до розколу суспільства та міжнародної напруги, тому важливо дбати про толерантність та повагу до інших.

Під час вторгнення Росії в Україну, на сайті РІА Новості з’явилася стаття під назвою “Що Росія має зробити з Україною”, в якій закликається до етноциду, деукраїнізації та деєвропеїзації українського народу. Цю статтю оцінили як вираження головної думки Кремля та одну з ідеологій сучасного російського фашизму. Голова МЗС Латвії назвав її “звичайним фашизмом”. Крім того, значна кількість воєнних злочинів росіян під час війни Росії проти України, розпочатої 24 лютого 2022 року, мають ознаки геноциду українців.

Президент Польщі, Анджей Дуда, в Освенцимі порівняв злочини росіян в Україні з подіями Голокосту, зазначивши, що схожа ненависть до українців є в Росії. Депутати російської Держдуми, Олексій Журавльов та Олег Матвейчев, заявили про необхідність знищення українців та ліквідацію понять “Україна” та “українці”. Крім того, перехоплені розмови російських військових свідчать про заклики до вбивства українців. Заступник голови Ради безпеки Російської Федерації, Дмитро Медведєв, заявив, що через два роки України може не бути на карті світу, а голова Роскосмосу, Дмитро Рогозін, закликав “покінчити з Україною”. Всі ці висловлювання є шовіністичними та є небезпекою для миру та стабільності в регіоні.

РОЗДІЛ 2

ПОЛІТИКО – ІДЕОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ “РАШИЗМУ”

2.1. Суспільно – політичні передумови виникнення «рашизму.»

Вперше термін “росіянізм” використав Олександр Герцен у романі «Минуле і думи» (1868).

У 1990 році вперше вийшли публікації зі словом «рашизм». У 1989 році вийшов «Військово-історичний журнал» у семи випусках, в якому було опубліковано історико-філософський нарис «Армія і культура» радянського публіциста та військового історика Карема Раша. Для критики «перебудовного» очорнення радянських збройних сил використовувався літературний псевдонім Кавад Раш. У США видання неодноразово перевидавалося і отримало великий резонанс. Карем Раш був відомий за межами СРСР як ідеолог військової сили. Історик Олександр Шубін, порівнював войовничий консерватизм Раша з нацизмом. Журнал «Вогник» № 8 1990 року опублікував статтю Миколи Андрєєва «Звичайний рашизм», де критикувалися погляди Раша.

Хоча стаття Андрєєва неодноразово використовувалася іншими авторами, більшого поширення слово «расизм» не набуло.

Захисником російського православ'я виступила ультраправа фашистська "Народна національна партія Росії" (ННП), заснована в 1994 році Олександром Івановим-Сухаревським, режисером за освітою, і Олексієм Широпаєвим, натхненними фашизмом італійського типу. Багато уваги приділяли козацьким рухам. Поширювану ідеологію називали «росіянізм». Безперечно, ця ідеологія була поєднанням популізму, расизму та антисемітського містицизму, національного екологізму, православ'я та ностальгії за царем. За свою історію партія не була чисельною. Вона мала лише кілька тисяч членів, але впливала на позапарламентську сцену в Росії через відомі журнали «Я русский», «Наследие предков» і «Эра России». Стало відомо, що незабаром у партії виникли проблеми з законом за розпалювання міжнаціональної ворожнечі.

Іванов-Сухаревський, який після звільнення був засуджений до кількох місяців ув'язнення за видання «Я русский». Після звільнення він став важливою фігурою в російських літературних групах і продовжив свою діяльність.

Своїм відродженням термін завдячує президенту Чеченської Республіки Ічкерія Джохару Дудаєву, який бачив росіянізм в територіальній експансії Росії на Кавказі, цю лінію сприйняття продовжили Шаміль Басаєв та Аслан Масхадов.

Історична історія становлення расизму як ідеології повинна включати більшість війн на суверенних територіях, що входили до складу СРСР, а саме:

Придністровський конфлікт;

Перша російсько-чеченська війна 1994-1996 рр.;

Друга російсько-чеченська війна 1999-2009 рр.;

Російсько-грузинська війна 2008 р.;

Російсько-українська війна з 2014 р.

Неофіційний термін «рашизм» широко використовувався в 2008 році, під час російсько-грузинської війни.

Подібний термін був поширений у 2014 році, а саме анексія Криму Росією та напад на Донбас 17 липня 2014 року, а також війна на сході України. Масштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Міжнародне поширення цього терміну почалося після початку широкомасштабного російського вторгнення.

Рашизм є ідеологією, що виражає людиноненависницькі погляди і базується на ілюзіях, адепти якої відчують причетність до боротьби між «добром і злом». Це дозволяє їм позбавитися від комплексу неповноцінності та виправдовувати жертви, які вони приносять у реальному житті. Ритуалами рашизму є, зокрема, святкування Дня перемоги над німецько-фашистськими загарбниками 9 травня, яке перетворилося на культ перемоги. [20, с. 146].

За словами Миколи Томенка, рашизм не відрізняється від фашизму чи сталінізму, оскільки він також є людиноненависницькою ідеологією. Росія, яка

по всьому світу підтримує інформаційну та ідеологічну боротьбу, використовує будь-які методи, включаючи військові, щоб знищити тих, хто не підтримує ідеологію «Російського світу». Реалізація цієї ідеології передбачається будь-якими методами.

За словами Миколи Томенка, рашизм є людиноненависницькою ідеологією, яка суттєво не відрізняється від фашизму та сталінізму. Росія, за його словами, застосовує будь-які методи, включаючи військові, щоб знищити тих, хто не підтримує ідеологію "Російського світу" та реалізувати її. Ідеологія "Російського світу" базується на ідеї, що росіяни є народом з особливою місією на Землі, який має вести світ до благоденства і спасіння. В той же час, інші народи розглядаються як "менш цінні" або "менш сильні", які повинні підкорятися російському народу. [22,с. 263].

Один з головних ритуалів рашизму – святкування Дня перемоги 9 травня. Цей день перетворився на культ перемоги, який зберігається та підтримується в Росії. Рашизм відіграє замісну функцію щодо релігії, надаючи адепту відчуття причетності до боротьби "добра зі злом" та виправдовуючи тяготи і жертви, які він приносить у реальному житті. Він також звільняє людину від комплексу неповноцінності, надаючи їй відчуття належності до "сильної нації".

Символи рашизму можуть приймати різні форми та змінюватися з часом. Один з таких символів - латинська буква Z, яку використовували російські окупанти під час вторгнення до України у лютому 2022 року.

З перших днів російської військової інтервенції до соціальних мереж потрапили фото та відео російської військової техніки з латинськими буквами Z та V. Буква Z стала символом підтримки російської війни проти України, яку, як і окупацію Польщі Гітлером у 1939 році, російське політичне керівництво та пропаганда називають "спецоперацією".

29 березня 2022 році Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба закликав весь світ криміналізувати публічне використання символу російських окупантів Z.

У зв'язку з поширенням нової ідеології, яку називають "рашизм", деякі країни та компанії вирішили відмовитись від використання літери Z у своєму брендингу. Наприклад, у Латвії високі будівлі, що раніше називались Z-Towers, були перейменовані на Zunda Towers. Український рок-гурт BEZ OBMЕZHEN' також змінив свій логотип, видаливши літеру Z, яку використовують російські окупанти для позначення своєї техніки. [20,с. 39].

Також відомий бренд спортивного одягу Adidas припинив випуск колекції з назвою «Adidas Originals ZX Flux» через використання літери Z у назві. Крім того, компанії Pepsi та Coca-Cola вирішили відмовитися від використання букви Z у своїх промоакціях та рекламних кампаніях у країнах, які постраждали від агресії Росії.

Незважаючи на те, що символіка з літерою Z стала широко відомою внаслідок війни Росії проти України, вона має довгу історію використання в інших контекстах, не пов'язаних з нацизмом або рашизмом. Проте, у зв'язку зі зміненими обставинами, використання цього символу стало асоціюватися з агресивними діями Росії та її окупацією території України. Тому багато компаній та організацій прийняли рішення про відмову від використання літери Z в своїх продуктах та брендингу.

Ідеологію рашизму і тих, хто підтримує цю ідеологію, називають рашистами або ватниками. Психологія рашистів полягає в почутті ворожості до інших народів та відчутті, що скрізь є чужинці, які загрожують національній безпеці. Рашисти почуваються ображеними і хочуть помститися за це. Рашисти вірять у силу та повторюють шовіністичні гасла, заявляючи, що російська мова є мовою більшості населення у всіх країнах, щоб знищити національну ідентичність та підтримувати політику русифікації. Рашисти мають спотворене розуміння історії Росії та поклоняються культовим датам.

Прихильники ідеології рашизму, як правило, називаються "рашистами" або "ватниками". Вони мають вороже ставлення до світу, вважаючи, що всі навколо хочуть їх знищити. Рашисти дивляться на світ як на потенційну здобич, і намагаються змусити інших любити їх. Вони вірять у патріархальні

принципи і переконані, що любов можна змусити. Відомий російський актор Іван Охлобистін вважає, що рашизм - це мудрий вибір і навіть має на своїй руці татуювання, яке він називає "тавро рашиста".[14,с. 43].

Таке ставлення до світу і відносин між народами, як у рашистів, часто базується на ворожості та підозрілості щодо всього навколо. Вони вважають, що всі хочуть їх знищити і роблять все можливе, щоб захиститися. Рашисти розглядають відносини між народами з патріархальної точки зору та вірять, що любов можна змусити.

2.2. Ідеологічна складова рашизму

Рашизм – це ідеологія, яка пропагує ідею переваги однієї нації над іншими. У рамках цієї ідеології закладена місія знищення українства як культурного та етнічного явища. За думкою рашистів, Україна, українці, їх культура та герої – це штучно утворені поняття, оскільки ці люди є такими самими як росіяни. Рашисти вважають, що українці були обдурені зовнішньою політикою, яка спонукала їх вважати себе окремою нацією. Однак це не відповідає дійсності, оскільки українці мають свою власну культуру, мову та історію, які формувалися протягом багатьох століть. Така ідеологія є неправильною та небезпечною, оскільки спричинює ворожнечу та конфлікти між націями, що протистоять одна одній.

У своїй книзі «Основи геополітики: геополітичне майбутнє Росії», російський фашист Олександр Дугін стверджує, що Україна не має особливого значення для світу і повинна бути анексована Росією. Він також називає українські територіальні амбіції великою небезпекою для всієї Євразії. Дугін здобув значний вплив на російську військову та зовнішньополітичну еліту, і його книга могла мати вплив на зовнішню політику Путіна. [10,с. 26].

Крім того, президент Путін відомий своєю захопленістю творчістю російського філософа Івана Ільїна, який вважається прихильником та ідеологом російського фашизму. Ці факти можуть пояснювати російську агресію проти України, яка розпочалася в 2022 році.

Ці ідеї, які висловлюються Дугінім та Ільїним, відображають глибоко націоналістичні та імперські погляди на роль Росії у світі. Їхні вчення підтримують ідею Росії як суперсили, яка повинна встановлювати свій контроль над іншими країнами та територіями. Зокрема, їхня концепція геополітики Росії заснована на ідеї, що Росія має право займати і контролювати території, які вони вважають необхідними для свого впливу та влади. Таке мислення може бути дуже небезпечним для стабільності та безпеки в регіоні.

Насправді, багато експертів вважають, що такі ідеї дестабілізують не тільки ситуацію в Україні, але й загрожують безпеці Європи та світу в цілому. Дуже важливо, щоб міжнародна спільнота взяла на себе відповідальність та діяла, щоб запобігти розповсюдженню таких ідей та зберегти мир і стабільність у світі.

У статті, опублікованій в The New York Times Magazine 24 квітня 2022 року, Тімоті Д. Снайдер описує історію, передумови та лінгвістичні особливості терміна «рашизм». За словами Снайдера, термін «рашизм» є корисною концептуалізацією світогляду Путіна, який вважається центральним прикладом відродження фашизму. Він також зазначає, що видатні російські фашисти мають доступ до засобів масової інформації під час війни, у тому числі й цієї, та що Путін та інші члени російської еліти все більше покладаються на фашистські концепції. [17,с. 146].

Снайдер також заявляє, що саме виправдання Путінім війни в Україні є християнською формою фашизму. Він стверджує, що російський режим все більше пропагує ідеї про перевагу однієї нації над іншими, а також використовує націоналістичну риторіку та символіку. Ці концепції дозволяють Путіну та його прихильникам утверджувати свою владу та зберігати контроль над національними меншинами в Росії та у війні на сході України. [18,с. 263].

У цій статті Снайдер показує, що рашизм та фашизм в Росії стають все більш актуальними проблемами, які потребують уваги та відкритого

обговорення. Він закликає світову спільноту діяти, щоб запобігти поширенню цих небезпечних ідей та практик.

Тімоті Д. Снайдер, професор історії з Університету Йель, у своїх статтях стверджує, що Росія Путіна є фашистською державою. Він стверджує, що сучасна Росія має дуже багато спільного з фашизмом, а її режим можна назвати шизофашизмом. За його словами, радянський антифашизм не був дійсною боротьбою з фашизмом, а лише визнанням ворога, що дозволило фашизму повернутися до Росії. Він також заявляє, що Путін та його прихильники використовують фашистські концепції, щоб виправдати свої військові дії в Україні, та надають доступ до засобів масової інформації видатним російським фашистам. Снайдер закликає вважати Росію фашистською державою і протистояти російському шизофашизму.

За словами Снайдера, багато людей не хочуть називати Росію фашистською через те, що Радянський Союз визначав себе як антифашистський. Але він стверджує, що ключ до розуміння Росії сьогодні полягає в її «гнучкості» ставлення до фашизму від Сталіна. Сталінський антифашизм означав тільки визнання ворога, тому він залишив двері відкритими для фашизму, який міг повернутися до Росії. [7, с. 163].

Снайдер стверджує, що фашисти, які називають інших людей «фашистами», представляють собою фашизм, доведений до нелогічної крайності як культ нерозуму. Це, на його думку, є істотною практикою путінського режиму. Зважаючи на це, Снайдер називає режим Путіна «шизофашизмом».

Ідеологія рашизму є складною комбінацією різних ідей і принципів, таких як імперія, великодержавний шовінізм та релігійний традиціоналізм. Вона відкидає західні ліберально-демократичні цінності та інститути, такі як вільні вибори та народовладдя, і вважає, що цінності Європи та США не підходять для Росії. Головною ідеєю є культ лідера, який повернув Росії її "велич" і насильницьке нав'язування російської мови та культури. Ідеологія рашизму також включає в себе істеричне нагадування про перемоги Росії в

історії, панівне ставлення до імперських територій та заперечення існування націй і народів колишнього СРСР. Усе це становить серйозну загрозу для демократичних цінностей та прав людини в Росії та за її межами. [9,с. 135].

Ідеологія рашизму є складною мішанкою різних ідеологічних напрямів, таких як імперіалізм, шовінізм, релігійний традиціоналізм, що базуються переважно на ностальгії за радянським минулим. Вона суперечить західним ліберально-демократичним цінностям та інститутам, таким як вільні вибори, народовладдя та інші демократичні громадянські права і свободи. Ідеологія рашизму висуває національного лідера (вождя) на центральне місце і пов'язує його з поверненням Росії до її минулої величі, зокрема до періоду Російської імперії та СРСР.

Така ідеологія висуває Росію як суперника західних країн та протиставляє свої культурні цінності європейським, американським та канадським. Вона підкреслює русифікацію та панівну російську мову, зневажає нації та народи колишнього СРСР та переписує історію відповідно до своїх ідеологічних поглядів. У цілому, ідеологія рашизму містить елементи націоналізму, імперіалізму та авторитаризму, що робить її небезпечною для розвитку демократії та глобальної стабільності. [4,с. 56].

Ідеологія рашизму поєднує в собі погляди на світ як на поле боротьби за виживання, де лише найсильніші можуть вижити, з претензією на високу духовність, до якої, на думку рашистів, не здатна піднятися решта світу. Рашисти вважають, що там, де є цивілізація та демократія, завжди виникає війна, тоді як у країнах з сильним лідером (тоталітаризм, монархія, імперія) люди живуть мирно та злагоджено.

Рашизм також містить елементи холуйства та хамства. Рашисти можуть використовувати окремі прояви культури західного світу, які вони вважають неприйнятними, для обґрунтування відсутності духовності у інших народів. Рашизм є поєднанням концепції "особливого шляху", про який говорили більшовики, з нацистською ідеєю переваги, не тільки расової, але й духовної, і на виході це дає забійну суміш, яку називають "російським світом".[1,с. 53].

В ідеології рашизму відображені дуже контраверсійні погляди на світ, які поєднують ідеї про тотальну звірячу боротьбу за виживання з переконаннями в високій духовності, яку, на думку прихильників рашизму, можуть досягти лише представники їх власної раси.

Узагалі ж, рашизм поєднує в собі ідею «особливого шляху», яка була характерною для більшовиків, з ідеєю переваги, що базується на духовності, а не на расовій приналежності. Таким чином, рашизм створює «російський світ», який має свої власні правила та норми, та переконує, що саме ця ідеологія може допомогти людству досягти успіху та просування в майбутньому. Однак, очевидно, що ця ідеологія є неприйнятною та шкідливою, оскільки спричинює дискримінацію та насильство проти інших народів та меншин.

Політолог Андрій Піонтковський та український публіцист Костянтин Дорошенко заявляють, що ідеологія рашизму має багато спільного з нацизмом, а промови та політика президента Росії Путіна нагадують ідеї Гітлера. Вони стверджують, що "російський світ" є неонацистською ідеологією з конкретним тоталітарним лідером, що використовує шовіністичні, фашистські, расистські та ксенофобські ідеї у своїй політиці та риториці. Вони наголошують на тому, що ця ідеологія є не лише ересь, але й небезпечною та загрожує світовому спокою та безпеці. [4,с. 65].

Олександр Сич, історик і політик, стверджує, що ідеологія рашизму містить у собі консервативний погляд на культуру та руйнує розвинуті цивілізації. За словами професора Олега Гриніва, важливо розрізняти рашизм від путінізму, оскільки рашизм є ідеологічним обґрунтуванням авантюрної політики Путіна - московського імперіалізму, який використовується для шантажу інших держав. Рашизм має багато спільного з путінізмом і його реалізацією від клерикального варіанту до патріарха Кирила. [9,с. 87].

В основі рашизму лежить відмова від західної цивілізації та протиставлення її російській цивілізації. Нині рашизм є основою путінізму, що прагне завершити геноцид українського народу, як це було за часів царської

та більшовицької влади. Усі ці факти свідчать про те, що рашизм має одну з цілей – знищення української національної спільноти.

Професор Олег Гринів підкреслює, що важливо розрізняти рашизм і путінізм, оскільки перший відноситься до ідеологічного обґрунтування авантюрної політики Путіна та його московського імперіалізму. Рашизм включає в себе відмову від прийняття західної цивілізації та намагання протиставити їй російську (євразійську) цивілізацію, яку вони спробують реалізувати через концепцію "російського світу". Рашизм також передбачає знищення українства як національної спільноти.

Гринів зауважує, що він розглядає більшовизм як один з варіантів рашизму. Клерикальний варіант рашизму втілює патріарх Кирило, і його метою є реалізація концепції "російського світу". Московські еліти відчують єдність з Путіним у прагненні завершити царський та більшовицький геноцид українського народу.

Отже, рашизм є ідеологічною основою путінізму, який базується на відмові від прийняття західної цивілізації та намаганні протиставити їй російську (євразійську) цивілізацію. Рашизм має своїм ядром консервування культурної відсталості та руйнування розвинутих цивілізацій.

Професор Олександр Костенко стверджує, що рашизм - це ідеологія, яка ґрунтується на ілюзіях та виправдовує будь-яке свавілля заради хибно трактованих інтересів російського суспільства. Він стверджує, що рашизм проявляється не лише у внутрішній політиці, але і в зовнішній, де Росія порушує принципи міжнародного права та нав'язує свою версію історії, щоб вигідно себе представити. [4,с. 26].

Внутрішнім проявом рашизму є порушення прав людини на свободу думки, переслідування учасників «руху незгодних» та використання ЗМІ для дезінформації свого народу. Він вважає, що рашизм є проявом соціопатії, оскільки ця ідеологія не тільки приводить до порушення прав людини, але також призводить до насильства та конфліктів між людьми.

Отже, за словами професора Костенка, рашизм – це небезпечна ідеологія, яка створює негативні наслідки як для суспільства в цілому, так і для кожної окремої людини. [9,с. 157].

Олександр Костенко підкреслює, що рашизм не обмежується лише расовою дискримінацією. Він стверджує, що рашизм може проявлятися у будь-якій формі дискримінації, включаючи національну, релігійну та соціальну. Крім того, він підкреслює, що рашизм може проявлятися як у відкритій, так і у прихованій формі, що ускладнює боротьбу з цією ідеологією.

Професор також зазначає, що рашизм не є проблемою лише Росії, а є глобальною проблемою, з якою стикається сучасний світ. Він закликає до співпраці міжнародних спільнот для боротьби з цією ідеологією та викорінення її з суспільства.

У загальному, Олександр Костенко вважає рашизм не тільки небезпечною ідеологією, але і соціальною проблемою, яка потребує серйозної уваги та дієвих заходів для її подолання. Він закликає до об'єднання зусиль у боротьбі з цією ідеологією та підтримки рівних прав для всіх людей, незалежно від їхньої расової, національної, релігійної та соціальної належності. [7,с. 64].

Рашизм – це людиноненависницька ідеологія, що базується на ілюзіях і обґрунтовує припустимість будь-якого свавілля заради хибно трактованих інтересів російського суспільства. Рашизм проявляється у порушенні принципів міжнародного права, використанні ЗМІ для дезінформації свого народу та переслідуванні учасників "руху незгодних". Рашизм може виконувати замісну функцію релігії, давати адепту відчуття причетності до боротьби "добра зі злом" і виправдовувати жертви, які він приносить у реальності. [3,с. 65].

Один із головних ритуалів рашизму – святкування Дня перемоги над німецько-фашистськими загарбниками 9 травня, яке перетворилося на культ перемоги. Росія підтримує будь-які методи, в тому числі й військові, щоб знищити тих, хто не підтримує ідеологію "Російського світу", та передбачає її

реалізацію будь-якими методами. Згідно з Миколою Томенком, "рашизм" не суттєво відрізняється від фашизму чи сталінізму, тому що використовується для виправдання насильства та порушення прав людини. [15,с. 57].

Ця ідеологія "победобесії" або "победоноства" є ключовою для сучасної російської влади, і вона стверджує, що СРСР перемогла у Другій світовій війні. Однак, вона замовчує роль СРСР у початку війни, включаючи пакт Молотова-Ріббентропа, агресію проти сусідніх країн та жертви сталінських репресій. Ця ідеологія підтримує щорічні паради на Красній площі в Москві, використання "георгіївських стрічок" і є важливою частиною пропаганди Росії в її конфлікті з Україною.

Поняття «рашизм», яке поєднує в собі кілька характеристик. Серед них – наявність агресивності та переконання в праві Росії застосовувати силу проти інших країн. Також він характеризується певною ностальгією за СРСР, але при цьому зовсім не враховується темні сторони радянської історії. У цьому контексті «рашизм» дає право захищати російську мову та російськомовних громадян, незалежно від того, де вони живуть. В Росії багато людей підтримують це поняття і вважають, що війна на Донбасі відбувається саме заради захисту російськомовних громадян, хоча це не відповідає дійсності. [23, с. 42].

Президент Росії Володимир Путін використовує ідеологію «русского миру» для того, щоб переконати світ, що Росія – це держава-цивілізація. Однак, щоб дійсно мати такий статус, Росії необхідно мати достатню геополітичну масу, якої вона поки що не має. Президент Путін намагається наростити цю масу, зокрема, шляхом приєднання України до російського цивілізаційного простору за допомогою ідеї «русского миру» та створення Євразійського союзу. Однак, такі проекти можуть стати загрозою для суверенітету і незалежності України, тому що Росія має досить агресивну зовнішню політику та намагається поширити свої впливи на сусідні країни. [15,с. 45].

Російські автори не можуть узгодити, звідки починається історія Росії. Деякі вважають, що це почалося з князя Рюрика, інші переконані, що з імператора Октавіана Августа. Незважаючи на це, є дослідження, які підтримують кожен з цих точок зору. Відомі політичні аналітики, такі як Ігор Панарін, Андрій Фурсов і Ніколай Старіков, пропонують свої теорії, які часто викликають сумнів, але це відображає різноманітність думок. Такий політизований дискурс може задовольнити різні смаки, від фахових студій до фантазій. Але важливо зазначити, що ці дослідження допомагають відчутти історичну значимість Росії. Хоча можна припускати, що деякі з цих авторів можуть мати обсессивно-компульсивний синдром.

Таким чином, у цьому політизованому дискурсі знайдеться аргумент на будь-який смак. Однак, варто зазначити, що серед російських авторів не існує однозначної думки щодо того, де починається імперія. Традиційно, початок всіх початків вважається княжінням Рюрика в Ладозі (іноді згадується Новгороді), але існують автори, які, на відміну від фантазерів, виводять становлення російської держави від імператора Октавіана Августа.

Хоча це дискусійне питання, варто відзначити, що комплексний дискурс російських авторів забезпечує відчуття історичної тяглості. Завдяки численним монографіям відомих авторів, таких як Ігор Панарін, Андрей Фурсов, Ніколай Старіков, Сергій Кургін'ян та Александр Дугін, люди можуть сформувані свої власні уявлення про історію Росії та її місце в світі. Хоча у такому дискурсі зустрічаються як фахові студії, так і справжні марення, він відіграє важливу роль у формуванні свідомості російського народу та підтримує ідеологію «русского миру». [15,с. 45].

На кінець минулого століття ліквідація СРСР стала можливістю для колишніх радянських республік позбутися тоталітарного спадку і рухатися до демократичного розвитку. Починаючи з РФ, були спроби демократизації, але згодом відмовилися від цього і перейшли до пропаганди неоімперського дискурсу. Головним пропагандистом став В. Путін, який на Всесвітньому конгресі співвітчизників в 2006 році заявив про об'єднання не лише

багатонаціонального народу Росії, а й мільйонів співвітчизників за кордоном, та про «єдину мету» – зробити цю єдність ще міцнішою.

Для України концепція «Русській мір» є дуже небезпечною, оскільки вона містить базові елементи, які ставлять під загрозу державність, суверенітет та ідентичність України.

По-перше, це Російська православна церква (РПЦ), зокрема Українська Православна Церква (Московського патріархату), яка є підрозділом РПЦ та підконтрольна їй. РПЦ є одним із стовпів «русского міра».[17,с. 47].

По-друге, це інформаційна безпека, оскільки засоби масової інформації стають реальною зброєю у гібридній війні, перетворюючи звичайних людей на зомбі.

По-третє, це російська мова і культура, які використовуються для об'єднання росіян у всьому світі і викликають загрозу для національної та суспільної ідентичності України.

По-четверте, це російська освіта та наука, які використовуються для поширення неоімперського дискурсу та підриву української державності.

Отже, концепція «Русській мір» в Україні відіграє злочинну роль та загрожує її державності, суверенітету та ідентичності.

2.3. Прояви рашизму у внутрішній та зовнішній політиці

У книзі «Основи геополітики: геополітичне майбутнє Росії», російський фашист Олександр Дугін стверджує, що Україна не має значення з геополітичної, культурної, етнічної та загальнолюдської точок зору і повинна бути анексована Росією. Дугін також стверджує, що Україні не можна дозволити залишатися незалежною, якщо вона не стане санітарним кордоном, що призведе до великої небезпеки для всієї Євразії.

Ці ідеї могли мати вплив на зовнішню політику Володимира Путіна, що, на жаль, призвело до російської агресії в Україні в 2022 році. Також варто зазначити, що президент Путін захоплюється творчістю російського філософа

Івана Ільїна, який є прихильником та ідеологом російського фашизму, що може бути ще одним фактором, що вплинув на його рішення щодо України. [2, с. 36].

Дугін стверджує, що Україна не має значення для всієї Євразії і повинна бути анексована Росією, оскільки вона не має особливого культурного імпорту, географічної унікальності та етнічної винятковості. Також, він стверджує, що територіальні амбіції України становлять небезпеку для всієї Євразії. Дугін є відомим російським фашистом, а його книга «Основи геополітики» мала значний вплив на російську військову, поліцейську та зовнішньополітичну еліту. Можливо, ця книга стала частиною ідеології, яка сприяла вторгненню Росії в Україну 2022 року. Крім того, президент Путін відомий прихильник Івана Ільїна, який, за оцінками експертів, є ідеологом російського фашизму.

Олександр Дугін, у своїй книзі писав, що Україна не має особливих культурних, етнічних або географічних характеристик, що робить її несуттєвою для світу, але її територіальні амбіції становлять загрозу для Євразії. Ці ідеї, можливо, вплинули на зовнішню політику Росії, включаючи вторгнення в Україну 2022 року. Президент Путін також поділяє думки деяких філософів, які вважають, що Росія має важливу роль у світі і повинна мати контроль над сусідніми країнами, включаючи Україну.

Цілі, які проголошує ідеологія рашизму, - це в тому числі переконати всіх, що тільки там, де є цивілізація та демократія, завжди виникає війна, а де є сильний лідер (тоталітаризм, монархія, імперія), там люди живуть мирно та злагоджено. Рашисти вбачають світ як поле тотальної звірячої боротьби за виживання з претензією на високу духовність, до якої, на їхню думку, неспроможна піднятися решта світу.

Рашисти можуть використовувати окремі прояви культури західного світу, такі як узаконення проституції, права сексуальних меншин, права наркозалежних тощо, щоб обґрунтувати «відсутність духовності» у інших народів або, навпаки, як цивілізаційну належність Росії до спільноти

цивілізованих країн. Рашизм - це поєднання концепції «особливого шляху», про який так багато говорили більшовики, з ідеєю переваги, яка базується не на расовій, а на духовній принадності. На виході з цього виходить забійна суміш, яку іменують «російським світом».[15,с. 87].

Професор Олександр Костенко вважає, що рашизм - це ідеологія, яка ґрунтується на ілюзіях та оправдовує будь-яке насильство заради хибно трактованих інтересів російського суспільства. Рашизм виявляється в порушенні міжнародного права, в нав'язуванні своєї версії історичної правди виключно на користь Росії та в зловживанні правом вето в Раді Безпеки ООН. У внутрішній політиці ця ідеологія проявляється в порушенні прав людини на свободу думки, переслідуванні учасників "руху незгодних" та використанні ЗМІ для дезінформації народу. Професор Костенко також вважає, що рашизм є проявом соціопатії.

В зовнішній політиці, рашизм проявляється у порушенні міжнародного права та нав'язуванні Росії своєї версії історії, що призводить до конфліктів з іншими державами та порушень міжнародного співробітництва. Рашизм також проявляється у зловживанні правом вето в Раді Безпеки ООН, що може призвести до блокування рішень, несприятливих для Росії.

У внутрішній політиці, рашизм проявляється у порушенні прав людини на свободу думки та переслідування учасників опозиції. Російська влада також використовує ЗМІ для дезінформації свого народу та контролю над ним. [21,с. 35].

Олександр Костенко вважає рашизм проявом соціопатії, що може пояснити, чому деякі росіяни підтримують агресивну політику Росії. Рашизм базується на ілюзіях та невірних трактуваннях інтересів російського суспільства, що може призвести до великих конфліктів та порушень прав людини.

Костянтин Скоркін, луганський публіцист, аналізуючи путінський міф «Новоросії», стверджує, що цей міф є складною сумішшю різних елементів. З одного боку, є «культ Великої Вітчизняної війни», який знаходить

відображення у твердженні, що перемога СРСР у війні є головним доказом правоти донецько-луганського сепаратизму. З іншого боку, місцева ідеологія «особливого шляху Донбасу» вбачає ворогів у «українських націоналістах», які стали поняттям-синонімом антифашизму та антиукраїнськості.

У мрії-утопії про «небесну Новоросію» образи Христа як «руського Бога» змішуються з гаслами «Ленін – Сталін – Путін!», «Победа будет за нами!», «Победім фашистскую хунту!», при цьому прояви «фашизму» вбачаються абсолютно у всьому українському. Загалом, міф «Новоросії» є складною сумішшю різних елементів, що відображають ідеологію Росії, яка спрямована на підтримку і розповсюдження «російського світу» будь-якими методами, включаючи військові дії. Костянтин Скоркін вважає, що цей міф важливий для Росії, оскільки він дозволяє їй легітимізувати свою агресивну поведінку та втручання в справи сусідніх країн.

Цей текст описує ситуацію в Росії, де багаті та впливові люди, які складають крупні фінансово-інформаційні угруповання, контролюють економіку та політику країни. Ці угруповання є "ведучою силою" в зрощуванні державної влади і бізнесу. Головним наслідком цієї ситуації є те, що багаті стають ще багатішими, а величезна група людей живе в бідності.

У тексті також згадується клан Путіна, представлений інтелігенцією з Ленінградського державного університету, серед якої є лінгвісти, юристи та журналісти. Вони є частиною цих фінансово-інформаційних угруповань та мають значний вплив на політику та економіку Росії. [12,с. 54].

Патріарх РПЦ Кирило став головним реалізатором і речником ідеології "руського світу", яку пропагував президент Росії Володимир Путін. Кирило здійснював регулярні візити в Україну і підкреслював спільність в християнській історії обох країн. Він відзначав особливу "духовність" східного слов'янства, хоча Росія має проблеми з алкоголізмом, абортами, розлученнями та покинутими дітьми-сиротами, що поставляє її в одну з провідних позицій у цих показниках порівняно з країнами Заходу.

РОЗДІЛ 3

"РАШИЗМ" ЯК ПРАКТИКА РОСІЙСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

3.1. Сучасні аспекти "рашизму" та практики російського політичного режиму

У російського суспільства є запит на щодо часових рамок завершення війни, розв'язаної Путіним в Україні. Росіян, які вважають, що «СВО» має закінчитися не пізніше півроку, — 41%, що на 10% більше, ніж у грудні 2022 року.

Про це свідчить соціологічне дослідження аналітичного центру «Інститут конфліктології та аналізу Росії», його директор, доктор соціологічних наук Олександр Шульга, дав інтерв'ю на заході на тему «Рашизм. Зрозуміти, щоб перемогти» що відбувся у вівторок, 16 травня 2023 року.

На даний момент кількість прихильників безстрокової війни до «досягнення всіх цілей для СВО» зменшилася ще більше: з 48% у грудні 2022 року до лише 13% у квітні 2023 року.

Близько половини опитаних росіян вважають, що так чи інакше досягнуті цілі так званої СВО. Близько 4% впевнені, що ці цілі було досягнуто повністю, 46% впевнені, що вони були реалізовані частково.

Також у Росії значно поменшало тих, хто вважав українців і росіян одним народом. Згідно з даними опитування, у грудні минулого року 62% людей були впевнені, що українці та росіяни – це одне ціле, а у квітні 2023 року цю тезу підтримують майже наполовину менше респондентів 39%.

У будь-якому разі сподіватися на якісь зміни у свідомості людей, які віками живуть у тоталітарній атмосфері країни-агресора, не доводиться.

Олександр Шульга заявив, що свідомість росіян, згідно з соціологічними дослідженнями, розірвана.

Думки про те, що на Україну напали росіяни, в російському суспільстві не існує, бо вони вважають, що немає суверенної держави, на яку вони напали.

Росіяни думають, що вони «рятують і захищають український народ або борються з нацистами, яких треба знищити чи асимілювати».

Майже всі росіяни намагаються представити себе такими, що не беруть участі у війні з Україною. Війна для росіян – це «як природна хвороба, як коронавірус», її неможливо контролювати. Їх хвилюють не жахи війни, її несправедливість і антигуманність, а лише те, чи буде мобілізований певний респондент.

Також зрозумілим стає те, що війна стає рутиною.

Дослідження різних регіонів Російської Федерації проводилося шляхом телефонного опитування.

Згідно з результатами соціологічних досліджень, проведених Інститутом конфліктології та аналізу в Росії, рашисти, незважаючи ні на що, морально готові й зараз захистити новий безпрецедентний збройний напад.

Усі респонденти відповіли на запитання «за яких умов росіяни здатні підтримати СВО з такими країнами, як Польща, Грузія чи Німеччина. Більшість із них заявили, що підтримають її з будь-якого приводу: чи буде ця країна «нападати на Росію», чи притіснятиме російськомовне населення. Тобто респонденти використовують усі ті ж аргументи, що звучали в Росії перед вторгненням в Україну. Олександр Шульга розповів про те, що лише 15% відповіли: «ні за яких умов».

3.2. Основні позиції "рашизму" щодо російсько - української війни

Програма соціологічного дослідження

Методологічний розділ

Для виявлення й опису реакції на втілення політики рашизму було здійснено соціологічне дослідження, яке несе розвідувальний характер.

Анкетне опитування є методом збору первинної інформації.

На основі не випадкової вибірки (методом стихійного відбору) було опитано 300 респондентів у віці від 16 до 60 років.

Проблема дослідження полягала у відношенні українського суспільства до політики рашизму на тлі російсько-української війни.

Об'єктом даного дослідження є населення України.

Предмет – відношення до політичного режиму РФ у сучасному суспільстві.

З урахуванням комплексності проблеми метою дослідження є: здійснити соціологічний аналіз відношення до політики рашизму в сучасному суспільстві.

АНКЕТА

Доброго дня, шановний респонденте! Ми проводимо соціологічне дослідження на тему: «Рашизм як політична доктрина»

тож Ваша думка та активна позиція для нас вкрай важливі. Просимо Вас взяти участь в нашому дослідженні та завчасно щиро дякуємо за кожен обґрунтовану відповідь та Ваш відведений дорогоцінний час!

1. Наскільки військова агресія Росії проти України вплинула на ваше життя?

- А) Дуже суттєво 75%
- Б) Суттєво 14%
- В) Майже не вплинула 8%
- Г) Не вплинула 1%
- Г) Складно відповісти 2%

2. Чи вірите ви в успіх українського контрнаступу?

- А) Так 76%
- Б) Ні 14%
- В) Складно відповісти

3. Як ви вважаєте скільки ще буде тривати війна?

- А) Менше одного року 20%
- Б) 1-3 роки 37%
- В) 3-5 років 23%
- Г) Більше 5 років 15%

Г) Складно відповісти 5%

4. Як ви вважаєте, рашизм - це загроза лише Україні, чи й існуванню всього світу?

А) Лише Україні 28%

Б) Всьому світу 63%

В) Складно відповісти 9%

5. Як ви вважаєте, чи потрібен взагалі термін «рашизм», чи можна обійтись терміном «російський фашизм»?

А) Так, потрібен 56%

Б) Ні, не потрібен 39%

В) Складно відповісти 5%

6. Чи засуджуєте ви ідеологію рашизму?

А) Так 96%

Б) Ні 2%

В) Складно відповісти 2%

7. Рашизм і фашизм це одне і теж саме?

А) Так 13%

Б) Є спільне, але не одне і теж 68%

В) Ні 7%

Г) Складно відповісти 12%

8. Як ви вважаєте, яку роль в ідеології рашизму відіграє РПЦ

А) Велику роль 23%

Б) Досить велику роль 31%

В) Невелику роль 28%

Г) Майже ніякої 13%

Г) Ніякої 1%

Д) Складно відповісти 4%

9. Як ви вважаєте літера Z є символом рашизму?

А) Так 97%

Б) Ні 1%

В) Складно відповісти 2%

10. Як ви вважаєте чи потрібна популяризація терміну «рашизм» на міжнародному рівні

А) Так 74%

Б) Ні 12%

В) Складно відповісти 14%

11. Як ви відносите до постанови Верховної Ради України «Про використання політичним режимом Російської Федерації ідеології рашизму, засудження засад і практик рашизму як тоталітарних і людиноненависницьких»?

А) Позитивно 82%

Б) Негативно 7%

В) Складно відповісти 11%

12. Ваша стаття

А) Чоловік 52%

Б) Жінка 48%

Отже, за даними цього дослідження можна зробити такі висновки; по-перше, російсько-українська війна для українців має дуже важливе значення. Проте голоси розділилися на питанні скільки триватиме війна, хоч всеж і більшість сподівається на найкоротші строки.

По-друге, до терміну “рашизм” українське суспільство також починає звикати і подавляюча більшість за використання цього терміна. Та і не тільки використання, а пропагування його в маси на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ

Отже, на основі проведеного нами дослідження в даній дипломній роботі, попередньо проаналізувавши весь вище викладений матеріал, нами зроблено наступні висновки:

1. Рашизм є однією з найбільш зловісних ідеологій, що мають свої корені в історії людства. У Росії, як і в інших країнах світу, існує історія радикальних націоналістичних течій, які намагалися зберегти інтереси своєї нації шляхом зневаження інших націй та народів. Теорії Александра Дугіна, одного з головних представників «російського фашизму», передбачають створення «російської імперії», яка б базувалася на ідеї національної єдності та виключності росіян. Ідеологія «Брата-2», що відома як популізм, прагне зберегти національну самобутність та сильний державний лідерський режим. Ця ідеологія також має протиріччя в своїй концепції, вона вважається прогресивною націоналістичною доктриною, яка прагне забезпечити розвиток країни та створення її власної ідентичності. Закріплення ідеологій рашизму та фашизму може призвести до катастрофічних наслідків для держави та людства в цілому. Вони розпалюють страх та ворожість між різними націями та народами, та завдають шкоди основним цінностям, на яких базується людство - свободі, рівності та справедливості. Термін "рашизм" є штучним створенням і поєднує в собі основні принципи фашизму та сталінізму, і є ідеологією Російського світу. Цей термін використовується для обґрунтування агресивної зовнішньої політики Росії та окупації територій інших країн. Також можна зрозуміти, що український президент Зеленський заявив про використання терміна "рашизм" у підручниках з історії, що може свідчити про поширення використання цього терміну в академічних кругах та серед науковців. Політичні експерти вказують на те, що рашизм в Росії маскується під антифашизм, але насправді має фашистське обличчя та сутність. Російська еліта вважає, що має право будувати власну "суверенну демократію" без застосування західних стандартів, з урахуванням російських традицій

державотворення. Але насправді адміністративний ресурс у Росії є засобом збереження демократичного фасаду, за яким ховається механізм абсолютного маніпулювання волевиявленням громадян. Режим в Росії орієнтується на пасивність, а не активність мас, тобто люди не стимулюються до самостійності та розвитку. В цілому, рашизм в Росії є складною сумішшю різних політичних та ідеологічних течій, але основна його риса полягає в неповазі до особистості та грубих маніпуляціях з волевиявленням громадян.

2. Рашизм є ідеологією, що виражає людиноненависницькі погляди і базується на ілюзіях, адепти якої відчують причетність до боротьби між «добром і злом». Це дозволяє їм позбавитися від комплексу неповноцінності та виправдовувати жертви, які вони приносять у реальному житті. Ритуалами рашизму є, зокрема, святкування Дня перемоги над німецько-фашистськими загарбниками 9 травня, яке перетворилося на культ перемоги. За словами Миколи Томенка, рашизм не відрізняється від фашизму чи сталінізму, оскільки він також є людиноненависницькою ідеологією. Росія, яка по всьому світу підтримує інформаційну та ідеологічну боротьбу, використовує будь-які методи, включаючи військові, щоб знищити тих, хто не підтримує ідеологію «Російського світу». Реалізація цієї ідеології передбачається будь-якими методами.

Рашизм – це ідеологія, яка пропагує ідею переваги однієї нації над іншими. У рамках цієї ідеології закладена місія знищення українства як культурного та етнічного явища. За думкою рашистів, Україна, українці, їх культура та герої – це штучно утворені поняття, оскільки ці люди є такими самими як росіяни. Рашисти вважають, що українці були обдурені зовнішньою політикою, яка спонукала їх вважати себе окремою нацією. Однак це не відповідає дійсності, оскільки українці мають свою власну культуру, мову та історію, які формувалися протягом багатьох століть. Така ідеологія є неправильною та небезпечною, оскільки спричинює ворожнечу та конфлікти між націями, що протистоять одна одній.

Рашисти можуть використовувати окремі прояви культури західного світу, які вони вважають неприйнятними, для обґрунтування відсутності духовності у інших народів. Рашизм є поєднанням концепції "особливого шляху", про який говорили більшовики, з нацистською ідеєю переваги, не тільки расової, але й духовної, і на виході це дає забійну суміш, яку називають "російським світом". В ідеології рашизму відображені дуже контраверсійні погляди на світ, які поєднують ідеї про тотальну звірячу боротьбу за виживання з переконаннями в високій духовності, яку, на думку прихильників рашизму, можуть досягти лише представники їх власної раси. Ця ідеологія також містить в собі елементи холуйства та хамства, і нерідко використовується для обґрунтування переваги Росії над іншими країнами та народами. Наприклад, західна культура може розглядатись як привід для висловлювання негативного ставлення до інших народів, які не відповідають вимогам російського рашизму.

3. Зважаючи на описані вище страшні події, нам, як свідомим громадянам світу, важливо пам'ятати, що мир і безпека нашого світу залежить від нашої спільної відповідальності. На жаль, війна в Україні є тільки однією з багатьох війн, які відбуваються в світі. Вона нагадує нам про те, що війна не є рішенням, але поки що, на жаль, є досить частим результатом наших світових проблем. Нам потрібно взяти на себе відповідальність і діяти в напрямку миру, не тільки як окремі громадяни, але й як нації та світова спільнота. Наша відповідальність полягає в тому, щоб визнати і засудити насильство, терор та агресію, які виконуються у світі. Ми повинні працювати разом, щоб запобігти подібним конфліктам в майбутньому. Ми повинні також допомагати тим, хто постраждав від війни в Україні. Це можна зробити шляхом пожертвувань, допомоги гуманітарної організації або волонтерських заходів. Наша підтримка та допомога можуть допомогти тим, хто постраждав від насильства, відновитися та знову побудувати свої життя.

4. В зовнішній політиці, рашизм проявляється у порушенні міжнародного права та нав'язуванні Росії своєї версії історії, що призводить до

конфліктів з іншими державами та порушень міжнародного співробітництва. Рашизм також проявляється у зловживанні правом вето в Раді Безпеки ООН, що може призвести до блокування рішень, несприятливих для Росії. У внутрішній політиці, рашизм проявляється у порушенні прав людини на свободу думки та переслідування учасників опозиції. Російська влада також використовує ЗМІ для дезінформації свого народу та контролю над ним.

Рашисти можуть використовувати окремі прояви культури західного світу, такі як узаконення проституції, права сексуальних меншин, права наркозалежних тощо, щоб обґрунтувати «відсутність духовності» у інших народів або, навпаки, як цивілізаційну належність Росії до спільноти цивілізованих країн. Рашизм - це поєднання концепції «особливого шляху», про який так багато говорили більшовики, з ідеєю переваги, яка не базується на расовій, а духовній принадності. На жаль, на виході з цього виходить забійна суміш, яку іменують «російським світом».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. "Російський світ" та ідеологія православної монархії в Росії / М. М. Вашків, Н. С. Костомарова. - Київ: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2018.
2. «Рашизм і фашизм – це просто гра слів. Сутність та ж сама», — режисер фільму про становлення режиму в Росії. Режим доступу: <https://detector.media/community/article/208864/2023-03-13-rashyzm-i-fashyzm-tse-prosto-gra-sliv-sutnist-ta-zh-sama-rezhyser-filmu-pro-stanovlennya-rezhymu-v-rosii/> (Дата звернення: 30.04.2023).
3. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. - Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. 250 с.
4. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229> (Дата звернення: 30.04.2023).
5. Застосування російської ідеології як інструменту зовнішньої політики Росії / І. І. Голубенко, М. М. Луценко. - Харків: Видавництво Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 2020. 421 с.
6. Концептуальні засади російської ідеології в сучасних умовах / Т. В. Ярошенко, О. О. Квіткова, І. А. Липський. - Київ: НУБіП України, 2018. 311 с.
7. Практична робота Рашизм vs система міжнародної безпеки і сучасний світоустрій. Режим доступу: <https://naurok.com.ua/praktichna-robota-rashizm-vs-sistema-mizhnarodno-bezpeki-i-suchasniy-svitoustriy-342889.html> (Дата звернення: 30.04.2023).
8. Проект «комунізм = Рашизм». Режим доступу: <https://center.ucu.edu.ua/proyekt-komunizm-rashyzm/> (Дата звернення: 30.04.2023).
9. Рашизм – неофашистська ідеологія путінської росії. Режим доступу: <https://library.vn.ua/news-and-events/novini/kviten-2022-news/rashizm-neofashistska-ideologiya-putinskoii-rosiii> (Дата звернення: 30.04.2023).

10. Рашизм – російська державна ідеологія як інструмент агресії. Режим доступу: <https://www.univd.edu.ua/uk/news/15850> (Дата звернення: 30.04.2023).
11. Рашизм = фашизм? Режим доступу: <https://visitukraine.today/ru/blog/919/rasizm-fasizm-v-chem-sushhnost-novoi-ideologii-russkix-okkupantov> (Дата звернення: 30.04.2023).
12. Рашизм повинен пройти через повну поразку: військову, економічну, політичну, юридичну – звернення Президента України. Режим доступу: <https://koda.gov.ua/rashyzm-povynen-projty-cherez-povnu-porazku-vijskovu-ekonomichnu-politychnu-yurydychnu-zvernennya-prezydenta-ukrayiny/> (Дата звернення: 30.04.2023).
13. Рашизм як загроза Україні, Європі, світу. Режим доступу: <https://fpmv.kubg.edu.ua/pro-fakultet/kafedry/kafedra-fizychnoi-reabilitatsii-ta-biokineziolohii/podii/2055-rashyzm-iak-zahroza-ukraini-yevropi-svitu.html> (Дата звернення: 30.04.2023).
14. Рашизм як прояв тваринності проти людства і людяності. Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2022/03/09/rashyzm-yak-proyav-tvarynnosti-proty-lyudstva-i-lyudyanosti/> (Дата звернення: 30.04.2023).
15. Рашизм": історія "російського фашизму" від теорій Дугіна до ідеології "Брата-2". Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63072100> (Дата звернення: 30.04.2023).
16. Рашизм. Режим доступу: <https://uk.wikiquote.org/wiki/Рашизм> (Дата звернення: 30.04.2023).
17. Рашизм. Режим доступу: <https://vue.gov.ua/Рашизм> (Дата звернення: 30.04.2023).
18. Рашизм: як і з чого виріс фашизм ХХІ сторіччя. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3625079-rasizm-ak-i-z-cogo-viris-fasizm-xxi-storicca.html> (Дата звернення: 30.04.2023).
19. Російська ідеологія у контексті сучасного розвитку суспільства / І. О. Кузнецова, М. В. Карташова. - Київ: Видавничий дім "Слово", 2021. 153 с.

20. У столичному Університеті Грінченка презентують книгу «Заборонити рашизм». Режим доступу: https://kyivcity.gov.ua/news/u_stolichnomu_universiteti_grinchenka_prezentuyut_knigu_zaboroniti_rashizm/ (Дата звернення: 30.04.2023).
21. Що таке рашизм? Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3492067-so-take-rasizm.html> (Дата звернення: 30.04.2023).
24. Режим Путіна: перезавантаження-2018 / М. М. Розумний (заг. ред.), Я. В. Бережний, І. В. Валюшко, Р. В. Вла сенко, Д. М. Горєлов, В. С. Караваєв, А. В. Лепіхов, І. А. Павленко, В. О. Семененко, О. В. Снігир. – Київ : НІСД, 2018. – 480 с.
25. Мараєв Владлен, Юлія Білик (23 березня 2022). Рашизм або чому росіяни — нові нацисти. Спростування фейків. Вокс Україна. Процитовано 12 квітня 2022.
26. Marayev, Vladlen; Bilyk, Julia (30 березня 2022). Rashism or why russians are the new Nazi [Рашизм або чому росіяни — нові нацисти]. VoxUkraine (амер.). Kyiv, Ukraine. Архів оригіналу за 21 квітня 2022. Процитовано 12 квітня 2022.
27. Варницький Віктор (23 березня 2022). «Звичайний рашизм»: Путін відверто і послідовно наслідує Гітлера ["Ordinary rassicism": Putin openly and consistently imitates Hitler]. Радіо Свобода. Архів оригіналу за 25 квітня 2022. Процитовано 12 квітня 2022.
28. Putin: Soviet collapse a 'genuine tragedy' [Путін: розпад Радянського Союзу став «справжньою трагедією»]. NBC News. Associated Press. 25 квітня 2005. Процитовано 22 травня 2022.
29. Остап Кривдик Рашизм. Архів оригіналу за 25 квітня 2014. Процитовано 25 березня 2014.
30. Професор Олег Гринів: Рашизм із прицілом на україноцид. Архів оригіналу за 27 червня 2015. Процитовано 24 вересня 2014.
31. Постанова про Заяву Верховної Ради України «Про визначення існуючого в Російській Федерації політичного режиму як рашизму та засудження його ідеологічних засад і суспільних практик як тоталітарних та

людоненависницьких». Верховної Ради України. 2 травня 2023. Процитовано 2 травня 2023.

32. «Рашизм в законі». Навіщо Верховна Рада визначила, як називати режим Путіна. ВВС. 2 травня 2023. Процитовано 2 травня 2023.

33. Рада визнала політичний режим у росії як «рашизм». Укрінформ. Процитовано 2 травня 2023.

33. Рада визнала Росію неонацистською державою-терористом та заборонила її пропаганду. LIGA. 14 квітня 2022. Процитовано 14 квітня 2022.

35. Олександр Зайцев. Фашизоїдна Росія. Режим доступу: https://zaxid.net/fashizoyidna_rosiya_n1304364

36. Курносов, Анатолій (14 квітня 2022). Російський нацизм: чи усвідомив Захід небезпеку і що робитиме?. Радіо Свобода. Архів оригіналу за 20 квітня 2022. Процитовано 21 квітня 2022.

37. Ян Валетов. Перша глава російського нацизму Режим доступу: <https://wz.lviv.ua/blogs/455470-persha-hlava-rosiiskoho-natsyzmu>

38. Олег Чеславский. Росія — батьківщина нацизму, і Гітлера росіяни не любили лише через те, що він зрадив Сталіна. Режим доступу: <https://fakeoff.org/socium/rossiyane-vsegda-byli-fashistami-i-gitlera-oni-ne-lyubili-za-to-chto-on-predal-stalina>

39. Ірина Маслюкова. «Рашисти, орки, нацисти». Хто і як називає російську армію, яка вторглася в Україну. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/rashysty-orky-natsysty-rosiyski-viyskovi/31813063.html>

40. Анатолій Курносов. Російський нацизм: чи усвідомив Захід небезпеку і що робитиме? Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/rosiya-totalitaryzm-natsyzm-zakhid/31803747.html>

41. Timothy Snyder. We Should Say It. Russia Is Fascist. Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2022/05/19/opinion/russia-fascism-ukraine-putin.html>

42. Максим Шевердін. Фашизм в Росії сьогодні. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/31/7349719/>

43. Бакланова Олена. Духовні скріпи рашизму. Режим доступу:
<http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6321/13356-1?inline=1>

44. Нацизм — фашизм — сталінізм — рашизм: 20 подібностей // Історія без міфів. Режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=jW3nQrg_Cuk&ab_channel=%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%9C%D1%96%D1%84%D1%96%D0%B2